

LBRIS

We know
books

**ANN
NAPOLITANO**

**PORTRET
DE FAMILIE**

Traducere din limba engleză și note
MIHAELA SEREA

LITERA
București

„E cineva fericit când se naște?
Mă grăbesc să-i informez și pe el și pe ea
că la fel de fericit e unul care moare
și eu știu asta.

Eu trec pragul morții cu cel care pleacă
și-l trec înapoi cu noul născut la prima scăldătoare,
eu nu-s doar acela cuprins între pălărie și ghete,
Și observ felurite lucruri, nu-s două la fel
și fiecare-i bun în felul său,
Pământul bun și bunele stele și toate
cele bune din sateliții lor.“

Walt Whitman, „Cântec despre mine“¹

¹ Traducere de Mihnea Gheorghiu, în volumul *Opere alese, Fire de iarbă*, Editura Univers, 1992, pp. 89–90

WILLIAM

februarie 1960 – decembrie 1978

În primele șase zile din viața lui, William Waters nu a fost un copil singur la părinți. Avea o soră de trei ani, o copilă roșcovană, pe nume Caroline. Existau niște filmări de familie cu Caroline, fără sonor, în care tatăl lui William părea că râde, o privește pe care William nu a mai văzut-o niciodată. Fața tatălui său părea senină, iar micuța roșcovană, care într-unul dintre filme își trăsese rochia peste față și alerga în cercuri chicotind, se pare că era motivul seninătății sale. Imediat după nașterea lui William, în timp ce el și mama lui se aflau încă în spital, Caroline a făcut febră și tuse. Când au venit acasă, fetița părea să se redreseze, dar tusea era încă urâtă, iar când părinții ei au intrat într-o dimineață în camera ei să o ia, au găsit-o moartă în pătuț.

Părinții lui William nu au menționat-o niciodată pe Caroline în timpul copilăriei lui William. Pe măsuta laterală din living era o fotografie cu ea, la care William se ducea din când în când pentru a se convinge că, într-adevăr, a avut o soră. Familia s-a mutat într-o casă cu șindrilă de un albastru marin, situată în cealaltă parte a localității Newton – o suburbie a Bostonului –, iar în acea casă, William a fost unicul copil. Tatăl lui era contabil și lucra multe ore, în centru. După moartea

copilei sale, chipul bărbatului nu s-a mai înseninat niciodată. Mama lui William fuma și bea burbon în salon, uneori singură, alteori cu vreo vecină. Avea o colecție de șorțuri cu volănașe pe care le purta în timp ce pregătea mesele și se agita de fiecare dată când unul se păta sau se șifona.

– Poate că n-ar trebui să porți șorț în timp ce gătești, a spus William odată, când mama lui era roșie la față și în pragul lacrimilor, din cauza unei pete întunecate de sos de pe țesătură. În loc de șorț, ai putea să-ți pui un prosop de vase la brâu, așa cum face doamna Kornet.

Mama lui s-a uitat la el de parcă ar fi vorbit în greacă.

– Doamna Kornet, care locuiește alături? Prosopul ei de vase? a insistat William.

De la vârsta de cinci ani, William a început să meargă în majoritatea după-amiezilor în parcul din apropiere, cu o minge de baschet, pentru că baschetul, spre deosebire de baseball sau fotbal, era un joc pe care îl putea juca și singur. Există un teren în aer liber, lăsat în paragină, care avea de obicei un coș liber, la care el trăgea ore întregi, prefăcându-se că este un jucător de la Celtics. Bill Russell era favoritul lui, dar pentru a fi Russell aveai nevoie de altcineva pe care să-l blochezi sau de care să te aperi. Sam Jones era cel mai bun aruncător, așa că William era, de obicei, Jones. Începea să imite stilul lui desăvârșit de aruncare la coș, prefăcându-se că arborii care înconjurau terenul sunt fani care aplaudă.

Într-o după-amiază, pe când avea zece ani, a ajuns pe teren și l-a găsit ocupat. Niște băieți – vreo șase, cam de o seamă cu el – se fugăreau unul pe altul cu o minge, între cele două panouri. William a început să se îndepărteze, dar unul dintre băieți a strigat:

– Hei, vrei să te joci? Apoi, fără să aștepte ca William să răspundă: Ești în echipa albastră.

În câteva secunde, William a fost introdus în joc, cu inima bubuindu-i în piept. Un copil i-a pasat mingea, iar el i-a dat-o înapoi, de teamă să nu arunce și să rateze și să i se spună că e un jucător groaznic. Câteva minute mai târziu, jocul s-a încheiat brusc pentru că cineva trebuia să ajungă acasă, iar băieții s-au revărsat de pe teren în diferite direcții. William a plecat și el spre casă, cu inima încă bubuindu-i în piept. După aceea, băieții erau câteodată pe teren când William apărea cu mingea. Nu exista un program previzibil pentru aparițiile lor, dar îi făceau mereu semn să intre-n joc, de parcă ar fi fost unul dintre ei. Acest lucru nu înceta să-l uimească pe William. Copiii și adulții priveau mereu pe lângă el, de parcă ar fi fost invizibil. Părinții lui nu-l priveau deloc. William acceptase toate acestea și le luase ca pe ceva de la sine înțeleș; la urma urmei, era plictisitor și neînsemnat. Caracteristica lui principală era paloarea: avea părul de culoarea nisipului, ochii de un albastru-deschis și pielea foarte albă, tipică oamenilor de origine engleză și irlandeză. Pe dinăuntru, William știa că era la fel de neinteresant și de inexpressiv ca înfățișarea lui. Nu vorbea niciodată la școală și nimeni nu se juca cu el. Dar băieții de pe terenul de baschet i-au oferit lui William șansa de a lua parte pentru prima dată la ceva, fără a fi nevoit să vorbească.

În clasa a cincea, profesorul de sport de la școala sa elementară i-a spus:

– Te văd mereu aruncând la coș după-amiaza. Ce înălțime are tatăl tău?

William s-a uitat la el, absent.

– Nu sunt sigur. O înălțime normală.

– Bine, deci probabil că vei fi coordonator de joc. Trebuie să lucrezi la tehnică. Îl știi pe Bill Bradley? Tipul ăla trăsnet de pe Knicks? Când era mic, își lipea cartoane la ochelari, ca să nu poată privi în jos și să-și vadă picioarele. Și apoi dribla de colo-colo pe trotuar, purtând acei ochelari. Părea nebun, fără îndoială, dar tehnica lui s-a îmbunătățit foarte mult. Are un simț perfect al traiectoriei pe care va sări mingea și poate să o găsească fără să se uite.

William a sprintat spre casă în după-amiaza aceea, fremătând din tot corpul. Era prima dată când un adult se uita direct la el – îl observase și observase ce face –, iar atenția asta l-a tulburat. A avut o criză de strănut în timp ce căuta o pereche de ochelari de jucărie în fundul sertarului de la biroul său. A fost de două ori la baie, înainte de a lipi cu grijă niște bucăți dreptunghiulare de carton în partea de jos a ramelor.

Ori de câte ori William se simțea rău sau ciudat, își făcea griji că va muri. Cel puțin o dată pe lună se târa sub pături după școală, convins că e bolnav în stadiu terminal. Nu le spunea părinților săi, pentru că boala nu era permisă în casa lor. Tusea, în special, era tratată ca o trădare îngrozitoare. Când William a răcit, și-a permis să tușească doar în dulap, cu ușa închisă, cu fața înăbușită în șirul de cămăși suspendate pe care trebuia să le poarte la școală. Era conștient de acea îngrijorare familiară care îi gâdila umerii și ceafa în timp ce alerga afară cu mingea și ochelarii. Dar William nu mai avea timp de boală acum, nici de frică. Se simțea ca și cum s-ar fi produs ultimul declic al identității lui. Băieții de pe teren îl recunoscuseră, și profesorul de sport, la fel. Poate că William habar n-avea cine era, dar lumea îi spusese: era jucător de baschet.

Profesorul de gimnastică i-a oferit sfaturi suplimentare care i-au permis lui William să-și dezvolte mai multe abilități. „Pentru apărare: împinge copiii cu umărul și fundul. Arbitrii nu vor considera asta fault. Fă sprinturi: ia startul rapid și învinge-ți omul în dribling.“

William a lucrat și la pasele lui, astfel încât să poată da mingea celor mai buni jucători din parc. Voia să-și păstreze locul pe teren și știa că, dacă îi face pe ceilalți băieți să joace mai bine, are valoare. A învățat unde să alerge pentru a le oferi spațiu de înaintare aruncătorilor. A învățat să-i protejeze, astfel încât ei să poată executa aruncările lor preferate. Băieții îl băteau cu palma pe spate după un joc reușit și îl voiau mereu în echipa lor. Această acceptare a calmat o parte din frica pe care William o purta în el; pe terenul de baschet, știa ce să facă.

Când a început liceul, William era un jucător suficient de bun încât să intre în echipa școlii. Avea un metru șaptezeci și trei și era coordonator de joc. Orele lui de antrenament cu ochelarii dăduseră roade; avea de departe cel mai bun dribling din echipă și era un bun aruncător de la semidistanță. A lucrat la tehnica de recuperare, ceea ce a îmbunătățit situația echipei sale privind posesia mingii. Pasa era încă cea mai puternică abilitate a lui William, iar colegii săi de echipă apreciau că jocul le iese mai bine cu el pe teren. Era singurul boboc din echipa liceului, așa că atunci când colegii săi mai mari beau bere în subsolul casei vreunui dintre ei, pe William îl treceau cu vederea și nu era niciodată invitat. Coechipierii săi au fost șocați – toată lumea a fost șocată – când, în vara de după clasa a zecea, William a crescut cu douăzeci și cinci de centimetri. Odată ce a început să crească, a părut incapabil să se oprească, iar până la sfârșitul liceului, avea deja peste doi metri. Nu putea să mănânce destul cât să țină pasul cu creșterea

și a devenit șocant de slab. În fiecare dimineață, mama lui părea înspăimântată când apărea în bucătărie și îi dădea câte o gustare ori de câte ori trecea pe acolo. Părea să creadă că trupul lui atât de slab se reflectă rău asupra ei, pentru că era treaba ei să-l hrănească. Părinții veneau uneori la meciurile lui de baschet, dar la intervale neregulate, și stăteau politicoși în tribune, părând că nu cunosc pe nimeni de pe teren.

Părinții lui nu veniseră la meci când William a încercat să recupereze și a fost aruncat în aer. Corpul i s-a răsucit în timpul căderii și a aterizat greșit, pe genunchiul drept. Articulația a absorbit tot impactul și toată greutatea lui. William și-a auzit genunchiul trosnind, apoi s-a lăsat ceața. Antrenorul său, care părea să aibă doar două registre – strigăte și mormăieli –, îi țipa la ureche:

–Ești bine, Waters?

William răspundea în general atât la strigăte, cât și la mormăieli, formulând tot ce spunea ca pe o întrebare; nu s-a simțit niciodată suficient de sigur pentru a revendica o declarație. Și-a dres glasul. Ceața din jurul și din interiorul lui era densă și combinată cu durere care iradia din genunchi.

–Nu, a răspuns el.

Și-a fracturat rotula, ceea ce însemna că avea să rateze ultimele șapte săptămâni ale sezonului de juniori. William a avut piciorul în ghips și a mers în cârje timp de două luni. Asta însemna că, pentru prima dată de la vârsta de cinci ani, nu mai putea să joace baschet. William se așeza pe scaunul de la biroul din camera lui și arunca cocoloașe de hârtie în coșul de gunoi de lângă peretele din partea opusă a încăperii. Norii care se abătuseră asupra lui odată cu accidentarea persistau; își simțea pielea umedă și rece. Doctorul îi spusese

că își va reveni complet și va putea juca în sezonul din ultimul an de liceu, totuși William se simțea, clipă de clipă, ușor panicat. Timpul a devenit și el ciudat. Simțea că urma să rămână blocat în ghipsul acela, pe scaunul acela, în casa aceea, pentru totdeauna. I-a venit în minte că nu se mai poate așa, că nu mai poate rămâne în interiorul aceluia corp accidentat. Se gândea la sora lui, la felul în care se dusese Caroline. Se gândea la dispariția ei, pe care nu o înțelegea, dar, în timp ce acul ceasornicului se târa de la un minut la altul, își dorea să dispară și el. În afara terenului de baschet, nu-și găsea nici un rost. Nimănui nu i-ar fi fost dor de el. Dacă ar fi dispărut, ar fi fost ca și cum nici n-ar fi existat vreodată. Nimeni nu vorbea despre Caroline, și nimeni n-avea să vorbească nici despre el. Abia când William și-a văzut, în sfârșit, piciorul eliberat de ghips și a putut să alerge și să arunce din nou la coș, ceața și gândurile de dispariție s-au retras.

Datorită notelor decente și a perspectivelor pe care le avea ca jucător de baschet, lui William i s-au oferit câteva burse din partea unor colegii cu echipe de baschet din prima divizie. A fost recunoscător pentru burse, fiindcă părinții lui nu i-au dat niciodată de înțeles că ar fi avut de gând să plătească pentru colegiu, și pentru că le-a considerat o promisiune că va putea juca baschet, garantat. William voia să părăsească Bostonul – nu ajunsese niciodată la mai mult de o sută cincizeci de kilometri de centrul orașului –, dar căldura mlăștinoasă din sud îl neliniștea, așa că a acceptat o bursă de la Universitatea Northwestern din Chicago. La sfârșitul lunii august 1978, William și-a sărutat mama în gară și i-a strâns mâna tatălui său. Cu palma lipită de cea a tatălui, William a avut gândul ciudat că s-ar

putea să nu-și mai vadă niciodată părinții – că ei aveau un singur copil, și acela nu era el.

La colegiu, atunci când și-a completat programul de studiu, William a fost atras de cursurile de istorie. Avea ceea ce resimțea ca fiind niște lacune în cunoștințele sale despre cum funcționează lumea și i se părea că istoria are răspunsurile. I s-a părut că acea materie academică analiza evenimente disparate și identifica un tipar. *Dacă s-a întâmplat așa, atunci* consecința a fost asta. Nimic nu era complet întâmplător și, prin urmare, se putea trasa o linie de la asasinarea unui arhiduce austriac până la un război mondial. Viața la colegiu era prea nouă pentru a fi previzibilă, iar William se străduia să-și găsească un echilibru în fața studenților entuziasmați care voiau să bată palma cu el în timp ce își croia drum pe holul zgomotos din căminul său. Își împărțea ziua între studiul la bibliotecă, antrenamentele pe terenul de baschet și frecventarea cursurilor. În fiecare dintre aceste locuri, știa ce are de făcut. Se instala confortabil pe scaun în fiecare sală de curs, își deschidea caietul și își simțea corpul relaxându-se când profesorul începea să vorbească.

Rareori îi observa pe ceilalți studenți în timpul orelor, dar Julia Padavano se făcea remarcată la seminarul de istorie europeană pentru că fața ei părea aprinsă de indignare și pentru că îl scotea din minți cu întrebările ei pe profesor, un englez în vârstă care ținea o batistă supradimensionată mototolită în pumn. Părul ei lung și cârlionțat cădea ca niște draperii în jurul chipului luminos, în timp ce spunea lucruri de genul: „Domnule profesor, mă interesează rolul lui Clementine în toate acestea. Nu este adevărat că ea a fost principala consilieră a lui Churchill?” Sau: „Puteți explica sistemul de

codare din timpul războiului? Mă refer la detalii despre cum a funcționat. Aș vrea să văd un exemplu“.

William nu vorbea niciodată la curs și nu se folosea de orele de consultații ale profesorului. El credea că rolul unui student este să-și țină gura închisă și să absoarbă cât mai multe cunoștințe. Împărtășea părerea profesorului despre fata cu părul cârlionțat, și anume că interjecțiile și întrebările ei frecvente, deși adesea interesante pentru William, erau nepoliticoase. Țesătura unui curs serios era creată de studenții care ascultă și de profesorul care oferă înțelepciune, într-un covor de cuvinte așternut cu grijă; fata aceasta făcea găuri în țesătură, de parcă nici nu ar fi știut că există.

William a tresărit într-o după-amiază, după curs, când ea a apărut lângă el și i-a spus:

– Bună. Eu sunt Julia.

– William. Bună.

A trebuit să-și dregă glasul; posibil să fi fost prima dată când vorbea pe ziua aceea. Fata îl privea cu ochi mari, serioși. A observat că, în lumina soarelui, părul ei castaniu avea niște irizații de culoarea mierii. Părea luminată, din afară și dinăuntru.

– De ce ești atât de înalt?

Nu era ceva neobișnuit ca oamenii să remarce înălțimea lui William; a înțeles că statura lui era o surpriză ori de câte ori intra într-o cameră și că majoritatea oamenilor se simțeau obligați să spună ceva. De câteva ori pe săptămână auzea: „Cum e aerul acolo, sus?”

Julia însă părea suspicioasă când a pus întrebarea, iar expresia ei l-a făcut să râdă. S-a oprit pe cărarea care traversa curtea interioară, apoi s-a oprit și ea. William râdea rar, iar mâinile îl furnicau, de parcă tocmai s-ar fi trezit dintr-un somn sufocant. Senzația generală a fost ca un gădilat plăcut. Mai târziu, William avea

să privească înapoi la momentul acesta și să știe că atunci s-a îndrăgostit de ea. Sau, mai exact, trupul lui s-a îndrăgostit de ea. În mijlocul curții, atenția unei anumite fete a stârnit un soi de veselie până în adâncul ființei lui. Corpul lui William – obosit și plictisit de mintea lui ezitantă – a trebuit să declanșeze focuri de artificii în nervii și mușchii lui pentru a-l avertiza că se petrece ceva important.

– De ce râzi? l-a întrebat Julia.

A reușit, în mare parte, s-o tempereze.

– Te rog să nu te simți jignită, a spus el.

Ea a clătinat imediat din cap.

– Nu sunt.

– Nu știi de ce sunt atât de înalt. În secret, totuși, credea că el însuși a vrut să ajungă la această înălțime. Un baschetbalist serios trebuia să aibă cel puțin un metru nouăzeci, iar pentru William, lucrul ăsta era atât de important, încât își sfidase cumva datele genetice. Sunt în echipa de baschet de aici.

– Atunci, măcar faci din asta o virtute, a spus ea. Poate voi veni să văd un meci de-al tău. În general, nu sunt interesată de sport și vin în campus doar la cursuri. A făcut o pauză, apoi a spus repede, parcă stânjenită: Locuiesc acasă pentru a economisi bani.

Julia i-a spus să-și scrie numărul ei de telefon în caietul de istorie și, înainte ca ea să plece, el acceptase să o sune în seara următoare. Într-o oarecare măsură, era irelevant dacă se îndrăgostise sau nu de ea. Chiar acolo, în mijlocul campusului, această tânără părea să fi decisă că vor fi iubiți. Mai târziu, îi va spune că îl urmărea la curs de săptămâni întregi și îi plăcea cât de atent și de serios era.

– Nu zăpăcit, ca ceilalți băieți, a spus ea.

Chiar și după ce a cunoscut-o pe Julia, baschetul ocupa încă cea mai mare parte din timpul și gândurile lui William. În echipa de la liceu, fusese cel mai bun jucător; la Northwestern, a constatat cu stupeoare că era printre cei mai slabi. În această echipă, înălțimea lui nu era suficientă pentru a-l face să se remarce, iar ceilalți tineri erau mai puternici decât el. Cei mai mulți dintre ei ridicau greutatea de câțiva ani, iar William era panicat că nu a știut să facă și el același lucru. Era ușor de împins deoparte, de doborât în timpul antrenamentelor. A început să meargă la sala de forță și rămânea până târziu pe teren pentru a exersa aruncările din diferite unghiuri. Îi era foame tot timpul și ținea sendvișuri în buzunarele jachetei. Și-a dat seama că rolul lui în această echipă va fi, probabil, de liant. Era suficient de bun la pase, la aruncări și în apărare pentru a se face util, chiar dacă nu era înzestrat ca atlet. Cea mai valoroasă abilitate a lui era că făcea rareori greșeli pe teren. „IQ ridicat la baschet, dar fără străluciri“, l-a auzit William pe unul dintre antrenori spunând despre el, când nu știa că era pe-aproape.

Bursa îi cerea să lucreze în campus, iar din lista de posibilități a ales jobul care se desfășura în clădirea sălii de sport, deoarece era convenabil pentru antrenamentele de baschet. La ora stabilită, s-a prezentat la spălătoria de la subsolul clădirii enorme, unde a fost întâmpinat de o femeie slabă, cu o coafură afro înaltă și ochelari. Ea a clătinat din cap și a spus:

– N-ai venit unde trebuie. Te-au trimis aici? Băieții albi nu sunt desemnați la spălătorie. Voi trebuie să ajungeți la bibliotecă sau la centrul de recreere pentru studenți. Hai, șterge-o de-aici!

William s-a uitat prin încăperea lungă și îngustă. Era un șir de treizeci de mașini de spălat pe un perete

și treizeci de uscătoare pe celălalt. Era adevărat că, din câte vedea el, nimeni altcineva nu era alb.

–Ce importanță are? a întrebat. Vreau să fac treaba asta. Vă rog!

Ea a clătinat din nou din cap, iar ochelarii i s-au legănat pe nas, dar înainte să poată vorbi, a simțit o mână cum îl bate pe spate, și o voce adâncă i-a rostit numele. S-a întors și l-a văzut pe unul dintre ceilalți boboci din echipa de baschet, un atacant puternic, pe nume Kent. Acesta avea un stil de joc aproape opus față de William: era un atlet desăvârșit, care arunca teatral la coș, recu-pera fulgerător și sprinta în fiecare minut în care era în joc, dar calcula greșit fazele, pierdea de multe ori mingea și nu știa niciodată unde să stea în apărare. Antrenorul se lua cu mâinile de cap în timp ce îl privea pe Kent alergând pe teren, exasperat, probabil, de contrastul dintre potențialul fizic al tânărului și jocul lui haotic, în mare viteză.

–Hei, omule, i-a spus Kent. Lucrezi și tu aici? Pot să-i arăt eu care-i mersul, dacă doriți, doamnă, a zis Kent, aruncându-i femeii severe un zâmbet larg, fermecător.

Ea s-a înmuiat și a spus:

–Bine, atunci. Ia-l de pe capul meu și o să mă prefac că nu-i aici.

Din acel moment, William și Kent și-au programat turele la spălătorie astfel încât să poată lucra cot la cot. Au spălat sute de prosoape și echipamentele tuturor echipelor. Echipamentele de fotbal erau cele mai rele, din cauza mirosului și a petelor rezistente de iarbă, care necesitau un înălbitor special pentru a fi scoase din țesătură. William și Kent au stabilit un ritm pentru fiecare pas al procesului de spălare; cu accent pe sincronizare și eficiență, munca a devenit ca o extensie

a antrenamentelor de la baschet. Se foloseau de timpul acela ca să analizeze jocurile și să-și dea seama cum s-ar putea îmbunătăți performanțele echipei lor.

Într-o după-amiază, în timp ce împătureau o grămadă enormă de prosoape, William a explicat:

–Vine așa: pasă între aruncători ca să inițiezi acțiunea, extrema vine de pe linia de fund, iar unul dintre aruncători face blocaj pentru pivot. William se oprește un moment ca să se asigure de atenția lui Kent. Dacă pasa merge la pivot, extrema mică se retrage spre colțul terenului, iar cealaltă extremă părăsește blocajul, pe când al doilea aruncător face blocaj în cealaltă jumătate de teren.

–Blocaj la apărător.

–Exact, iar dacă pivotul pasează la extremă, atunci continuitatea jocului se păstrează.

–Prea previzibil! Antrenorul vrea să facem aceeași schemă iar și iar...

–Dar dacă o facem corect, apărarea adversă nu poate face mare lucru ca s-o oprească, chiar dacă știe ce urmează, mai ales dacă noi...

–Băieți, a spus tipul de la uscătorul de lângă, știți că nu se înțelege nimic din ce spuneți? Adică, eu mă uit la baschet și habar n-am despre ce vorbiți.

Kent și William au rânjit la el. La sfârșitul turei, au urcat la sala de sport, unde era cu douăzeci de grade mai frig, și au exersat aruncări la coș.

Kent era din Detroit, avea păreri clare despre toți jucătorii și echipele din NBA și deseori se întrerupea la jumătatea frazei ca să râdă la una dintre glumele stupide care zburau ca avioanele de hârtie prin vestiar. În timpul antrenamentelor, antrenorul striga mereu la el să nu mai facă circ, Kent își cerea scuze, dar nu se putea abține și o lua de la capăt cinci minute mai târziu.